

ALGEMENE SITUERING VAN DE METAALVERWERKENDE NIJVERHEID IN WEST-VLAANDEREN

L. Van Nevel

President-Managing Director Samsonite Europe
Voorzitter Fabrimetal Oost- en West-Vlaanderen

W. De Pril

Direkteur Fabrimetal Oost- en West-Vlaanderen

Inleiding

De industriële activiteiten in België vertegenwoordigen momenteel 33% van de totale bruto toegevoegde waarde. Het aandeel van de Metaalverwerkende en Elektrotechnische Nijverheid (MVEN) beslaat hiervan zowat 1/5de. Dit maakt de metaalverwerkende nijverheid tot de grootste industriële sektor van het land. Bijna één op vier mensen die in de industrie werken verdienen hun brood in de metaalverwerkende nijverheid.

Wijzigingen in de Westvlaamse Metaalnijverheid

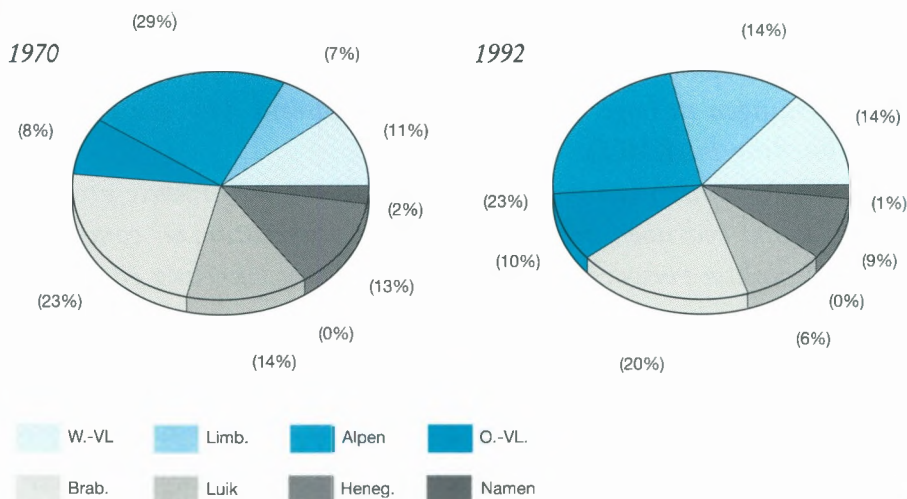
Als wezenlijk deel van de economie is ook de MVEN aan wijzigingen onderhevig. Inzake *tewerkstelling* bestond er in '70 nog een 50/50 verhouding tussen Vlaanderen en Wallonië. In 1992 wordt dit een 70/30 verhouding, voornamelijk veroorzaakt door het verlies aan talrijke arbeidsplaatsen in de traditionele basisverwerking. Deze was hoofdzakelijk in Wallonië gevestigd. De Vlaamse provincies nemen nu dus een groter stuk van de totale tewerkstelling voor hun rekening dan vroeger. Zo steeg het aandeel van West-Vlaanderen van 11 naar 14%, ondanks een lagere absolute werkgelegenheid. Dit wijst erop dat in sommige andere provincies het verlies aan arbeidsplaatsen veel groter was (zie figuur 1).

Een tweede belangrijke wijziging in de structuur van de Westvlaamse metaalverwerkende nijverheid is de *aard van de activiteiten*.

In het begin van de jaren zeventig waren de sectoren Machinebouw en Elektrotechniek de grootste werkverschaffers in de Westvlaamse metaalnijverheid. In 1991 heeft de verzamelgroep Metalen producten de tweede plaats van Elektrotechniek ingenomen¹.

De concurrentiekracht van onze ondernemingen moet worden verzekerd door lange termijnstrategieën, door specialisatie en hoogwaardige technologieën, door aangepaste vorming en opleiding en vooral door creativiteit.

Figuur 1
Evolutie in de tewerkstelling

In de sektor Elektrotechniek vinden we zowel de uitrustingsgoederen bestemd voor de ondernemingen als de verbruiksgoederen (consumer electronics). Vooral in deze laatste tak moeten bedrijven sterk herstrukturieren om te kunnen overleven in een wereldmarkt waar de Aziatische landen een steeds groter marktaandeel innemen.

Daarnaast verloor ook de subsector Transport aan belang. Onder deze subsector in West-Vlaanderen vinden we de productie van treinen en trams, de scheepsbouw, en al hun (KMO)toeleveranciers. Vooral in de traditionele activiteiten zoals de scheepsbouw is de situatie zeer slecht om tal van redenen waaronder sterke concurrentie uit zowel Oost-Europa als de Aziatische 'Dragons' en het Europees en nationaal

scheepsbouwbeleid dat niet van de grond komt.

Vooral in het arrondissement Brugge treffen we een groot deel van de Transport- en Elektrotechniek-activiteiten. Dit arrondissement heeft traditioneel een sterke MVEN aanwezigheid: in 1973 nam ze 22% van de totale werkgelegenheid in. Als gevolg van de hierboven geschetste evoluties verschoof het zwaartepunt van de MVEN in West-Vlaanderen geleidelijk van Brugge naar Kortrijk.

¹ Voor een uitgebreide analyse van de activiteiten en evoluties binnen de diverse subsectoren verwijzen wij U naar het hierna volgende artikel.

Philips, Brugge.

Elektronische controle en afregeling van kleurentelevisies.

Globaal gezien blijven de arrondissementen Brugge en Kortrijk goed voor ongeveer 65% van de tewerkstelling in de Westvlaamse metaalverwerking. Een belangrijk verschil tussen beide arrondissementen is het feit dat in Brugge het overwicht aan MVEN-tewerkstelling afkomstig is van grote ondernemingen, terwijl er in het arrondissement Kortrijk veel meer KMO's actief zijn.

Zo komen we tot de aard van de ondernemingen. De top 40 van de grootste ondernemingen uit de Vlaamse MVEN (volgens aantal werknemers) telt 12 bedrijven uit West-Vlaanderen of met deelvestigingen in de provincie. Interessant is ook het feit dat de bedrijven uit de top tien ongeveer 1 op 3 van de werknemers uit de Vlaamse metaalverwerking te werk stellen. Nochtans blijft de metaalverwerkende nijverheid voornamelijk een KMO-activiteit: maar liefst 82% van de ondernemingen zijn KMO's volgens de Europese definitie (< 250 werknemers).

Naast de grootte van de ondernemingen is het ook interessant om het *internationaal karakter van de Westvlaamse MVEN-bedrijven* eens na te gaan. Een eerste belangrijk aspect hierin is de aanwezigheid van buitenlandse ondernemingen. De buitenlandse ondernemingen in onze sector winnen uitgesproken belang, zowel uitgedrukt in aantal, werkgelegenheid als leveringen. In totaal zijn zo'n 37% van de ondernemingen in buitenlandse handen². Toch is West-Vlaanderen de regio met de laagste buitenlandse aanwezigheid. Voor de provincies West- en Oost-Vlaanderen zijn 1 op 4 ondernemingen in buitenlandse handen. In de provincie Brabant daarentegen is de verhouding bijna 1 op 2.

Nemen we het aandeel van de buitenlandse ondernemingen in de tewerkstelling als criterium, dan blijkt dat 69% van de nationale tewerkstelling zich situeert in ondernemingen van buitenlandse afkomst. We kunnen dus stellen dat voor-

al grotere ondernemingen in buitenlandse handen zijn. Specifiek voor de regio West- en Oost-Vlaanderen geldt dat 54% van de arbeidsplaatsen in buitenlandse bedrijven te vinden zijn. Dit is het laagste cijfer in België. Brabant bijvoorbeeld scoort 80% en Antwerpen/Limburg 78%. Deze konklusie hangt nauw samen met de vaststelling dat de MVEN in West-Vlaanderen vooral opgebouwd is rond de subsectoren Metaalproducten en Machinebouw. Twee sectoren waar de buitenlandse vertegenwoordiging gering is, vergeleken bijvoorbeeld met de Elektrotechniek en de Automobiëlbouw.

Van welke landen zijn die ondernemingen nu afhankelijk? Voor West- en Oost-Vlaanderen blijkt dat 50% van de

² Op voorwaarde dat 25% van de aandelen in handen zijn van aandeelhouders uit hetzelfde land.

buitenlandse ondernemingen uit EG-landen (voornamelijk Nederland en Duitsland), 21% uit de Verenigde Staten, 18% uit andere Europese landen en 10% uit Japan. Vooral het aandeel van de EG-landen is de laatste jaren sterk toegenomen, ongetwijfeld een gevolg van de Europese Eenmaking. Opvallend is wel dat er relatief weinig Franse ondernemingen aanwezig zijn in onze regio, maar die kiezen dan ook hoofdzakelijk voor Wallonië.

Een tweede belangrijk aspect van het internationaal karakter van de bedrijven is de exportgerichtheid. Nationaal geldt voor onze sektor dat 72% van de omzet in het buitenland wordt gerealiseerd. Dit cijfer toont duidelijk aan dat de toestand van onze bedrijven sterk afhangt van de economische toestand buiten onze grenzen. Dit geldt a fortiori voor de hele Belgische economie. Deze nationale exportquote is dezelfde als die van het Vlaams gewest, wat erop duidt dat er geen noemenswaardige verschillen zijn in exportgerichtheid tussen ons en onze Waalse kollega's.

West-Vlaanderen presteert op dit gebied echter minder goed dan het natio-

naal gemiddelde, met een exportquote van 62% in 1992. Dit is echter niet altijd zo geweest. Van 1970 tot 1980 lag de Westvlaamse exportquote hoger dan de Belgische, van '80 tot '85 houden beide cijfers een gelijke trend aan, waarna de Westvlaamse exportquote begint te dalen terwijl de Belgische stabiliseert rond 72% (zie figuur 2). Dit lijkt erop te wijzen dat de Westvlaamse bedrijven zich in de hoogconjunctuur van de tweede helft van de jaren tachtig meer toegelegd hebben op de binnenlandse markt. Het 'sterke munt'-beleid rond de Belgische frank en de recente devaluaties van de Italiaanse Lire, Portugese Escudo, Spaanse Peseta en het Ierse Pond, naast het vrijwillig ontslag van het Britse Pond uit het EMS, zijn de exportinspanningen zeker niet ten goede gekomen.

We mogen ook niet uit het oog verliezen dat West-Vlaanderen geen grote buitenlandse autokonstruktors onder haar bedrijven telt, die de exportquote omhoog halen. De exportquote van de regio Antwerpen/Limburg (met ondermeer grote automobielkonstruktors) bijvoorbeeld, ligt rond de tachtig procent.

Besluit

Feit blijft dat de Westvlaamse metaalverwerkende nijverheid zeer open is. Deze openheid zal de economische heropleving, die altijd start in de grote economieën, binnenvoeren in onze kontreien. Daarom is het belangrijk om ons marktaandeel in het buitenland te behouden. Dit kan enkel als we over voldoende concurrentiekracht beschikken. Het huidige fiscaal en monetair overheidsbeleid is zeker niet acyclisch te noemen, en draagt dan ook niet bij tot de economische heropleving. In het kader van de Maastricht-norm worden van de konsument en de bedrijven bijkomende inspanningen gevraagd (al of niet onder de dekmantel van het milieu) die niet van die aard zijn dat zij de koopkracht aanwakkeren. Onze sterke munt helpt wel mee om de inflatie in bedwang te houden, maar het rechtstreeks effect op de uitvoer is niet weg te denken.

Koncurrentiekracht behelst echter ook meer dan deze factoren. Om competitief te zijn en te blijven moeten de ondernemingen in staat zijn een lange termijn-strategie te ontwikkelen in een sociale, juridische en fiskale omgeving die stabiel en doorzichtig is, zodat de ondernemers die strategie kunnen ontplooiën zonder zich steeds weer af te vragen wanneer en in welke mate de Overheid de spelregels zal veranderen.

Ook voor de ondernemers zelf is een belangrijke taak weggelegd indien zij willen overleven. Het is duidelijk dat de traditionele metaalverwerkende activiteiten onder grote druk staan van de Aziatische landen en recentelijk ook van de Oosteuropese. De concurrentieslag rond deze activiteiten wordt voornamelijk gevoerd rond de factor arbeid (arbeidsduur, flexibiliteit en kost). Met ons huidige maatschappelijk bestel en de loonkost die daaruit thans voortvloeit kunnen wij deze slag niet winnen. Evenmin kunnen wij passief wachten tot het maatschappelijk bestel voldoende is gewijzigd.

De uitweg ligt in specialisatie, hoogwaardige technologieën en know-how die gebaseerd zijn op fundamenteel en toegepast onderzoek (R&D), op aangepaste vorming en opleiding, en vooral op veel creativiteit.

Een uitdaging? Dat zeker, maar een uitdaging die we aankunnen. West-Vlaanderen beschikt hiervoor over voldoende troeven, waarvan de befaamde werklust zeker niet de minste is. □

Figuur 2
Metaalverwerkende nijverheid
Exportquote

